

The specifics of translating military ranks into Turkish, using the example of the translation of A.S. Pushkin's "The Captain's Daughter"

Особенности перевода воинских званий на турецкий язык на примере перевода произведения А. С. Пушкина «Капитанская дочка»

Aleksandr Puşkin'in 'Yüzbaşının Kızı' eserinde yer alan rütbelerin Türkçeye çeviri özellikleri

Кызылкая Зилья Хайдаровна

Галяутдинова Луиза Михайловна,

Стамбульский университет, Стамбул, Турция

Казанский (Приволжский) федеральный университет, Казань, Россия

Автор, ответственный за переписку:

zilekizilkaya@gmail.com

<https://orcid.org/https://0000-0002-7446-1665>

Zilya Kh. Kizilkaya

Luiza M. Galyautdinova,

Istanbul University, Istanbul, Turkey

Kazan (Volga region) Federal University, Kazan, Russia

Corresponding author:

zilekizilkaya@gmail.com

<https://orcid.org/https://0000-0002-7446-1665>

УДК 81-23 | НАУЧНАЯ СТАТЬЯ | [HTTPS://DOI.ORG/10.24412/2686-9675-4-2025-6-14](https://doi.org/10.24412/2686-9675-4-2025-6-14)

Özet. Bu çalışmanın amacı Rus klasik edebiyatının A.Puşkin'nin 'Yüzbaşının Kızı' eseri örneğinde askeri rütbelerin Türkçe karşılığının çeşitlerini ve biçimlerini ortaya çıkarmaktır. Ana kaynak olarak A. Puşkin'nin 'Yüzbaşının Kızı' ve Türkiye İş Bankası yayınlarının Ataol Behramoğlu çevirisi ele alınmıştır. Bu incelemede eserde geçen askeri rütbeler olarak kullanılan terimler ve Türkçe karşılıkları analize edilmiştir. Analizde terimler çıkarılmış ve çeviri biçimleri açısından gruplara ayrılmıştır. Söz konusu terimler en yüksek rütbeden en düşük askeri rütbeye sıralanmıştır. Eserde geçen olaylar XVIII. yy'da yer almaktadır. Rusya'nın bu dönem rütbeleri ve unvanları 1722

yılında Çar Büyük Petro tarafından oluşturulmuş "Rütbeler Tablosu"nda sıralanmaktadır. Araştırma sırasında eserdeki askeri rütbe terminolojisi çerçevesinde terimler analize edilmekte ve kullanılan çeviri yöntemleri ortaya çıkarılmakta ve gerekli sonuçlara varılmıştır.

Anahtar kelimeler: çeviri yöntemleri, Aleksander Puşkin, "Yüzbaşının Kızı", askeri rütbeler, Türk dili.

Atıf için: Kizilkaya Z.K. , Galyautdinova L.M. Aleksandr Puşkin'in 'Yüzbaşının Kızı' eserinde yer alan rütbelerin Türkçeye çeviri özellikleri. Modern Oriental Studies. 2025; 7 (4). P. 6-14 <https://doi.org/10.24412/2686-9675-4-2025-6-14>

АННОТАЦИЯ

Целью данного исследования является изучение различных форм и вариантов турецких эквивалентов воинских званий на примере произведения русской классической литературы А. С. Пушкина «Капитанская дочка». В качестве первоисточника используются повесть А. С. Пушкина «Капитанская дочка» и перевод произведения на турецкий язык Атаола Бехрамоглу, опубликованный издательством «Türkiye İş Bankası». В данном исследовании анализируются термины, используемые в произведении в качестве воинских званий, и их турецкие эквиваленты. Отобранные методом сплошной выборки термины, анализируются с точки зрения переводческих трансформаций. Данные термины перечислены от высшего к низшему воинскому званию. События, описанные в произведении, происходят в XVIII веке. Российские чины и титулы этого периода перечислены в документе «Табель о рангах», установленным царем Петром I в 1722 году. В статье проводится анализ терминов воинских званий, выявленных в ходе исследования, их способы перевода и фиксируются выводы.

Ключевые слова: переводческие трансформации, А. С. Пушкин, «Капитанская дочка», воинские звания, ранги, турецкий язык.

Для цитирования: Кызылкая З.Х., Галаяутдинова Л. М. Особенности перевода воинских званий на турецкий язык на примере перевода произведения А. С. Пушкина «Капитанская дочка». *Современные востоковедческие исследования*. 2025; Том 7 (4). С. 6-14 <https://doi.org/10.24412/2686-9675-4-2025-6-14>

ABSTRACT

The aim of this study is to examine various forms and variants of Turkish equivalents of military ranks using Alexander Pushkin's classic Russian literary work "The Captain's Daughter" as a case study. Pushkin's novella "The Captain's Daughter" and Ataol Behramoglu's Turkish translation of the work, published by Türkiye İş Bankası, serve as the primary source. This study analyzes the terms used in the work as military ranks and their Turkish equivalents. The terms, selected using a continuous sampling method, are analyzed for translation transformations. These terms are listed from highest to lowest military rank. The events described in the work take place in the 18th century. Russian ranks and titles of this period are listed in the "Table of Ranks" document, established by Tsar Peter the Great in 1722. This article analyzes the military rank terms identified during the study, their translation methods, and draws conclusions.

Keywords: translation transformations, A.S. Pushkin, "The Captain's Daughter," military titles, ranks, Turkish language.

For citation: Kyzylkaya Z. Kh., Galyautdinova L.M. The specifics of translating military ranks into Turkish using the example of the translation of A.S. Pushkin's "The Captain's Daughter". *Modern Oriental Studies*. 2025; Volume 7 (№4). P. 6-14 (In Russ.) <https://doi.org/10.24412/2686-9675-4-2025-6-14>

Giriş

1917 yılına kadar Rusya’da unvan ve rütbe sistemi çarlık dönemi devletin kamu hayatında özel bir yer almıştır. Rütbelere ve unvanlar, sahiplerine birtakım hak ve ayrıcalık sağlamış ve insanların devlete ve bürokrasiye yakınlığını belirtmiştir. Söz konusu dönemin tüm rütbeleri ve unvanları 1722 yılında Çar Büyük Petro tarafından oluşturulmuş “Rütbelere Tablosu”nda sıralanmaktadır. Bu tablonun özelliği, askeri, sivil, deniz rütbelere, dini ve akademik unvanlar, saray makamları içermesidir. [2, 12] Bu tabloda adı geçenler 14 basamaklı bir hizmet cetveline tabi idiler.

Askeri rütbe sisteminin oluşması asırlar boyunca devam etmektedir ve kelime oluşumunda uluslararası kökler içeren bir tabaka söz konusudur. Bu terminoloji Batı etkisiyle gelişmiştir.

Klasik Rus Edebiyatının en tanınan eserlerinden biri ‘Yüzbaşının Kızı’ dünyanın birçok diline çevrilmiştir. Türkiye’de Türkçeye çevrilmiş nüshalarından Yapı Kredi yayınlarının Sabahattin Ali ve Güney Erol çevirisi, Türkiye İş Bankası yayınlarının Ataol Behramoğlu çevirisi, İletişim Yayınlarının Ergin Altay çevirisi, Mavi Çatı Yayınlarının Derya Öztürk çevirisi, Doğan Kitap Yayınevi Güney Çetao Kızılırmak çevirisi, Martı Yayınevi Sena Öksüz çevirisi ve diğer çeviriler mevcuttur.

Karşılaştırma amacıyla inceleme için ana kaynaklar olarak Aleksandr S. Puşkin’in ‘Yüzbaşının Kızı’ eseri ve Türkçeye çevirisi olarak Türkiye İş Bankası yayınlarının Ataol Behramoğlu tarafından çevrilmiş nüshası ele alınmıştır.

Araştırma sürecinde Rusçada rütbe anlamını taşıyan fakat çok ince ayrıntılara sahip olan terimler çeşitleri ortaya çıkarılmıştır. Bunlar, ‘rütbe’ anlamına gelen ‘чин’ (çin), ‘ранг’ (rang) ve ‘unvan’ anlamında olan ‘звание’ (zvaniye), ‘титул’ (titul) sözcükleridir. Ne var ki, Rusçadaki bu sözcüklerin anlamlarında ayrıntılar önem taşımaktadır.

‘Çin’, askeri ve sivil memurların görevlendirme sınıfıdır. XVIII. yy.’da mülâzım rütbesinde subay (poruçik), general, kıdemli binbaşı (premyer-mayor), yüzbaşı (kapitan), muhafız birliği çavuşu (mayor gvardiyi) vs gibiler kullanılmaktaydı.

On sekizinci yüzyıl askeri hiyerarşisinde ‘çin’ (rütbe), bir askerin resmi konumunu ifade ederdi. Subay rütbelere, ordunun çeşitli kollarında ve askeriyeğe bağlı olmayan makamlarda görev yapan bireylere verilmekteydi.

Bazı modern orduların aksine, ancak geçmiş dönemlerdeki ordulara benzer şekilde, Rus ordusunda ordunun donatılması ve ikmali ile ilgili idari pozisyonların çoğunu elinde bulunduran ve işleri devlet memurlarınıninkine benzeyen uzmanlar *askeri rütbeyi* almazdı. *Askeri memur* olarak sınıflandırılmışlardır. Bunlar genellikle “sınıf rütbelere” olarak anılırdı. Subay rütbelere, sivil rütbelere gibi, yukarıda belirtilmiş on dört sınıftan oluşan genel sisteme karşılık gelse de, “askeri bölümün sınıf rütbelere” teriminin belgelerde özellikle askeri yetkililere atıfta bulunmak için kullanıldığını belirtmek önemlidir. [8, 8]

Orduda memurlar sivil rütbelere sahipti ve kamu hizmetinde olduğu gibi aynı terfi kurallarına tabiydi. Bunun nedeni, rütbe sisteminin uzun

süredir unvan sistemine üstün gelmesi ve kariyerde ilerlemeyi belirlemesiydi.

En büyük grup doktorlar ve diğer sağlık çalışanlarıydı (veterinerler, eczacılar, sağlık görevlileri, vs.). Askeri sağlık görevlileri, yaptıkları iş nedeniyle subaylara yakın bir konumdaydı. Birçoğu muharebe operasyonlarına katılmış, subaylık şeref ödülünü almaya hak kazanmış ve çocuklarına askeri okullara kabulünde öncelik verilmiştir.

‘Rang’ sözcüğü Türkçede yine ‘rütbe’ anlamına gelmektedir. Ancak Rusçada bu terimin anlamı, “Rütbeler Tablosu”nda belirlenen rütbelerin hiyerarşik sistemdeki pozisyona göre numaralandırarak sınıflandırılmasıdır. Askeri rütbeler, sivil ve saray rütbelerinden üstünlük görmekteydi. Bu nedenle, örneğin, 14. sınıfın asteğmen rangının verilmesi otomatik olarak kalıtsal asalet sağlarken, kamu hizmetinde benzer bir hak ancak 8. sınıfa (kolej değerlendiricisi) ulaşıldığında ortaya çıkmaktaydı. [1, 56-61]

Askeri alanında ‘rang’ bireyin askeri durumunu belirler, sivil alanda ise görevi belirlemekteydi. Bir sivil memurun kıyafeti, orduda olduğu gibi kişisel rütbesine göre değil, pozisyonunun rütbesine göre belirlenmekteydi.

Saray rütbeleri (‘pridvorniye çini’), diğerlerinden farklı olarak, gerçek görevlerle en yakından ilişkiliydi. Maiyet “rütbelerinin” görevleri arasında imparatorun özel görevlerinin yerine getirilmesi, taşraya yapılan geziler, Rusya'ya gelen “yabancı devlet adamlarına” ve askeri heyetlere eşlik edilmesi, “Majestelerinin hazır bulunmayı arzu ettiği tüm gezilerde, geçit törenlerinde, incelemelerde...” bulunma zorunluluğu ve sarayda

ya da çeşitli törenlerde imparatorun emrinde görev yapmaları yer almaktaydı. [5, 399]

Araştırma Yöntemleri

Ele alınan ‘Yüzbaşının Kızı’ eserindeki tüm rütbeler, yukarıdaki bilgilere dayanarak ayırılmaktadır. Eserin Rusçasında terimler özel olarak örneklendirmeli çıkarılmaktadır. Araştırma sırasında 20 kelime seçilmiş ve sınıflandırılmaktadır. Böylece, en yüksek rütbeden en düşük askeri rütbeye sıralanmaktadır.

Rütbe örneklendirilmesi sırasında, terminolojinin çeviri özellikleri de belirlenmektedir.

I.Petro’nun ortaya çıkardığı “Rütbeler Tablosu”nda eserde söz edilen askeri rütbeleri sıralanması aşağıdaki gibidir;

Feldmarşal (фельдмаршал), general (генерал), mayor gvardiyi (майор гвардии), mayor (майор), premyer-mayor (премьер-майор), kapitan (капитан), serjant (сержант), kapral (капрал).

Puşkin’in ‘Yüzbaşının Kızı’ eserinde askeri rütbelerin arasında olan bazıları Türkçede tam karşılığı olan çevirileri ile verilmiştir. En yüksek (1.sınıf rütbesi) rütbelerden biri olan ‘feldmarşal’ (‘Фельдмаршал’) rütbesinden söz edilirken, Türkçe karşılığı olan (kelime kelimesine çeviri yoluyla) ‘feld-mareşal’ sözcüğü kullanılmıştır:

«Милостивый государь Андрей Карлович, надеюсь, что ваше превосходительство» ... Это что за серемонии? Фуй, как ему не софестно! Конечно: дисциплина перво дело, но так ли пишут к старому камрад?.. «ваше превосходительство

не забыло» ... гм... и... когда... покойным **фельд-маршалом** Мин... походе... также и... Каролин-ку» ... [3, 265]

"Aziz efendimiz unutmamışlardır..." Hım...
"Ve... Merhum **feld-mareşal** Munn... ile... seferde... ve Karolinchen'e..." Ehe, Bruder! (**) Demek hâlâ anımsıyor eski yaramazlıklarımızı: "Gelelim asıl konuya... Size benim çapkını..." Hım... "Eti sizin kemiği benim" de ne demek? Bir halk deyimi olmalı.... [4, 22]

Fakat aynı zamanda diğer örneğinde sadece 'mareşal' olarak geçmektedir.

«**Фельдмаршал** мой, кажется, говорит дело. Как ты думаешь?» [3, 323]

"Benim mareşal doğru söylüyor galiba, ha?" [4, 89]

Şunu belirtmek gerekiyor ki, I. Petro döneminde 1699 yılından itibaren *generalissimus* rütbesi yerine en yüksek askeri rütbe olarak *general-feldmarşal* belirlenmiştir. Bu rütbeye sahip olan son şahıs 1898 yılında Kont Dmitriy Alekseyeviç Milütün'di. [6, 155]

Aynı şekilde 'general' (генерал) rütbesi çeviride tam karşılığı olan 'general' olarak çevirilmiştir. Bu tercüme harf çevirisi yoluyla (transliterasyon) yapılmıştır.

«Между ими, кроме самого **генерала**, не было ни одного военного человека.» [3, 133]

"Aralarında, **generalden** başka ordudan olan yoktu." [4, 79]

Askerlik terminolojisinde 'general' sözcüğü genelar rütbesinin çeşitlerini genelleştirmek için kullanılmaktadır. Örneğin, Rusçada general

rütbesinin çeşidi olan 'генерал-поручик' (**Poruçik General**) 17. ve 18. yüzyıllarda Rus ordusunun bir askeri rütbesiydi. Böylece, ele alınan eserdeki vakti için bu rütbe çok aktüeldi. Bu rütbe Rütbeler Tablosunun III. sınıfına aitti ve o zamanın en yüksek askeri rütbelerinden biriydi. Bir korgeneral komutan görevlerini yerine getirir ve askeri oluşumların operasyonel yönetiminde kilit bir rol oynardı. Bu rütbe 1798 yılında kaldırılmış ve yerine korgeneral rütbesi getirilmiştir. [8, 31]

«Итак, батюшка читал Придворный календарь, изредка пожимая плечами и повторяя вполголоса: «**Генерал-поручик!**.. Он у меня в роте был сержантом!.. Обоих российских орденов кавалер!» [3, 253]

"Böylece babam arada bir omuzlarını silkerek, kendi kendine: "**Tümgeneral!**.. Benim bölüğüme kavuştu!.. İki nişan sahibi!" [4, 9]

Büyük Rusça-Türkçe Sözlüğünde '**poruçik**' sözcüğü bulunmaktadır. Sözlükteki açıklamaya göre 'poruçik' eski Rus ordusunda mülazım rütbesinde olan subaydır. [2, 666] Eserde ise çeviri olarak, Türkler için daha iyi bilinen 'tümgeneral' sözcüğünün kullanımını daha mantıklı bulmuşlar. Bu da eşdeğer kelime bulma yöntemine denk gelmektedir.

Aynı şekilde **генерал-майор** rütbesi generalin bir çeşididir. Türkçe karşılığında bu sözcüğün ikinci kısmı '**binbaşı**' anlamına gelmektedir. Çeviride bu anlam uygun görülmemektedir dolayısıyla **генерал-майор** terimi için '**kıdemli general**' rütbesi kullanılmıştır.

«Причиною тому были строгие меры,

предпринятые **генерал-майором** Траубенбергом, дабы привести войско к должному повиновению.» [3, 286]

*“Disiplini sağlamak için oraya gönderilen **kıdemli general** Trautenberg'in aldığı sert önlemler yol açmıştı bu ayaklanmaya.”* [4, 47]

Eserde geçen başka bir rütbe **‘майор’** (**‘binbaşı’**) geçmektedir. Bu sözcük için Türkçe tam karşılık verilmiştir.

*«Караульные не думали меня удерживать, и я прямо вбежал в комнату, где человек шесть гусарских офицеров играли в банк. **Майор** метал.»*[3, 53]

*“Altı tane muhafız birliği subayı iskambil oynuyordu burada. Kâğıt dağıtan **binbaşıya** bakınca şaşır kaldım.”* [4, 104]

Lakin **‘майор’**(**‘binbaşı’**) rütbesinin çeşitli kıdemleri için Türkçede yine anlam olarak benzer sözcükler kullanılmıştır. Mesela **‘премьер-майор’** için **‘kıdemli binbaşı’** karşılığı verilmiştir. Yani sözcük harf çevirisi yoluyla (transliterasyon) yapılmamıştır. Eşdeğer sözcük bulunmuştur. *Премьер-майор* rütbesi (*‘kıdemli binbaşı’*). 8.sınıf rütbesi, mayor rütbesinin ikiye bölünmesiyle ortaya çıkmıştır.

«Отец мой, Андрей Петрович Гринев, в молодости своей служил при графе Минихе и вышел в отставку премьер-майором в 17... году.» [3, 251]

*“Babam Andrey Petroviç Grinyov, gençliğinde Kont Münnich'in emrinde çalışmış 17** yılında **kıdemli binbaşı** rütbesiyle emekliye ayrılmış.”* [4, 7]

‘Майор гвардии’ Türkçede **‘muhafız birliği binbaşı’** anlamında olan ifadesiyle çevirilmiştir. Büyük Rusça-Türkçe Sözlüğünde ‘gvardiya’ [2, 142] sözcüğünün karşılığı ‘hassa’dır. ‘Hassa’, hükümdarı korumakla görevli askeri sınıfa denilmektedir. [8, 7] Rusçada ‘Майор гвардии’, ‘Майор’ rütbesine denk gelmektedir. Yukarıda belirtilmiş I. Petro’nun belgesine göre 8.sınıf rütbesidir.

*«Матушка была еще мною брюхата, как уже я был записан в Семеновский полк **сержантом**, по милости **майора гвардии** князя Б., близкого нашего родственника.»* [3, 251]

*“Ben daha annemin karnındayken, yakın aile dostlarımızdan **muhafız birliği binbaşısı** B.’nin yardımıyla Semenovski alayına **çavuş** yazılmışım.”* [4, 7]

Yukarıdaki cümlede aynı zamanda **‘çavuş’** rütbesi geçmektedir. Rusçası ‘сержант’ (‘serjant’) olan ‘çavuş’, çeviride tam karşılığıyla verilmiştir.

Eserdeki başlıklardan biri **‘Serjant Gvardiyi’** olarak adlandırılmıştır. [3, 7] Görülüyor ki, bu rütbe Türkçeye aynı biçimde aktarılmış ve **‘Muhafız Birliği Çavuşu’** olarak çevirilmiştir.

‘Kapitan’ rütbesi Türkçede yüzbaşı anlamına gelmektedir. Eserin adı Türkçe ‘Yüzbaşının Kızı’dır (‘Kapitanskaya Doçka’). Eserde aynı zamanda yüzbaşının diğer kidesmesi de geçmektedir. ‘Gvardeyskiy kapitan’ daha önce söz edilmiş eşdeğer kelime bulma yöntemiyle **‘muhafız birliği yüzbaşı’** olarak tercüme edilmiştir.

*«...молодой **гвардейский капитан**, лет двадцати осьми, очень приятной наружности, ловкий и свободный в обращении.»* [3, 340]

*“Öteki, yirmi sekiz yaşlarında kadar, yakışıklı bir **muhafız birliği yüzbaşısıydı**. [4, 111] Becerikli ve serbest tavırlı bir insan olduğu görülüyordu.”*

Büyük Rusça-Türkçe Sözlüğünde ‘Прапорщик’ sözcüğü ‘praporşik’ [2, 682] olarak verilmektedir. Yani Rusya’ya özel bir rütbe ‘Rus ordusunda asteğmen’ biçiminde ifade edilmektedir. Ancak Türkiye’de bu terim geniş kitle tarafından bilinmemektedir. Bu yüzden çeviri için Türklere daha anlaşılır olan ‘asteğmen’ sözcüğü kullanılmıştır. [7,80]

*«На запрос вашего превосходительства касательно **прапорщика** Гринева, якобы замешанного в нынешнем смятении и вошедшего в сношения с злодеем, службою недозволенные и долгу присяги противные, объяснить имею честь...» [3, 341]*

*“Ekselanslarınızın sorusu üzerine; bugünkü karışıklıkta parmağı olduğu, canilerle, askerlik göreviyle bağdaşmayan, ettiği yemine aykırı düşen ilişkilere girdiği ileri sürülen **asteğmen Grinyov’a** ilişkin bilgilerimi iletmekle şeref duyarım.” [4, 112]*

XVII yy’dan XIX yy’ın ilk yarısına kadar bazı ülkelerin ordularında ve Rus ordusunda genç komutanların askeri rütbesi ‘kapral’ da eserde yer almaktadır. Günümüzde Rusya’da bu rütbeye denk gelen ‘yefreytor’ ortaya çıkmıştır. Bu rütbelerin Türkçe karşılığı ‘onbaşı’dır. Onbaşı, on ere kumanda eden asker, erin üstündeki ilk rütbedir.

*«Молодой малый в **капральском** мундире проворно подбежал к Пугачеву.» [3, 36]*

*“**Onbaşı** üniformalı bir genç, ok gibi fırlayarak Pugaçev’e doğru koştu.” [4,73]*

Orduda yukarıda belirtilen rütbelerin yanı sıra nöbetçi ve devriye gibi görevler söz konusudur. Askerde nöbetçi, nöbet bekleyen, nöbet sırası kendisinde olan kimsedir. [7, 1482] Puşkin, eserinde nöbetçi anlamında olan ‘časovoy’ sözcüğünü kullanmıştır. ‘Nöbetçi’ ile anlamı çok yakın olan kavram ‘devriye’ de eserde geçmektedir. Anlamlar yakın olsa da, devriyenin nöbetçiden farkı şudur; devriyeye güvenliği sağlamak amacıyla dolaşan polis veya asker topluluğu girmektedir. [7, 516]

*«У ворот **часовые** остановили нас и потребовали наших паспортов.» [3, 312]*

*“**Nöbetçiler** bizi kapıda durdurup kimlik belgelerimizi istediler.” [4, 78]*

*«Мы были остановлены **караульными**.» [3, 334]*

*“**Devriyeler** önümüzü kesti.” [4, 103]*

Rus ordusunun terminolojisinde ilgi çeken bir terim daha ‘vahmistr’dır. Bu sözcüğün Türkçe karşılığı yoktur. Tercümede bu terim ‘Başçavuş’ olarak geçmektedir. Vahmistr bugünlerde ‘starşına’ rütbesine denk geldiği için, tercümede onun karşılığı ‘başçavuş’ kullanılmıştır. Buna rağmen “Büyük Rusça-Türkçe Sözlüğünde” söz konusu terimin transliterasyonu olarak çevirisi verilmiştir. [2, 69]

‘Rütbeler Tablosu’nda, yalnızca subay rütbelerinin belirtilmesinden dolayı vahmistr tabloda yer almamıştır. Bunun sebebi de vahmistrın rütbe olarak astsubay olmasıdır.

*«**Вахмистр** повел меня к майору.» [3, 52]*

*“**Başçavuş** beni binbaşıya götürmek üzere*

yanıma düştü.” [4, 103]

Gusar, XV–XX yy. Hafif silahlı atlı askerdir. Büyük Rusça-Türkçe Sözlüğünde bu kelimenin tercümesi husar/hüsar olarak verilmektedir. [2, 108]

Eserin Türkçesinde bu tür askere muhafız birliği subayı denilmiştir. Ancak TDK Sözlüğüne göre muhafız, birini veya bir şeyi koruyan, kollayan anlamına gelmektedir. [7, 1414]

Türkçede ise *gusar* kelimesine daha yakından denk gelen süvari kelimesi bulunmaktadır. Süvari, atlı askerdir. [7, 1837]

«Со мною сели два **гусара** с саблями наго-
ло, и я поехал по большой дороге.» [3, 339]

“Yalın kılıç iki **muhafız** oturuyordu
yanımda.” [4, 108]

Rotmistr, Rusya’da atlı askerlerde üst subay rütbelerindendir. Eserde bu terim ‘komutan’ olarak geçmektedir.

«Я узнал, что его зовут Иваном Ивановичем Зуриным, что он **ротмистр** ** гусарского полку.» [3, 4]

“Adı İvan İvanoviç Zurin’miş. *** Muhafız
Alayında **komutanmış**.” [4, 11]

Araştırma Sonuçları

Klasik Rus Edebiyatının en tanılan eserlerinden biri ‘Yüzbaşının Kızı’ dünyanın birçok diline çevirilmiştir. Türkiye’de Türkçeye tercüme edilmiş nüshalarından Yapı Kredi yayınlarının Sabahattin Ali ve Güney Erol çevirisi, Türkiye İş Bankası yayınlarının Ataol Behramoğlu çevirisi,

İletişim Yayınlarının Ergin Altay çevirisi, Mavi Çatı Yayınlarının Derya Öztürk çevirisi, Doğan Kitap Yayınevi Güney Çetao Kızılırmak çevirisi, Martı Yayınevi Sena Öksüz çevirisi ve diğer çeviriler mevcuttur.

Karşılaştırma amacıyla inceleme için ana kaynaklar olarak Aleksandr S. Puşkin’in ‘Yüzbaşının Kızı’ eseri ve Türkçeye çevirisi olarak Türkiye İş Bankası yayınlarının Ataol Behramoğlu tarafından çevirilmiş nüshası ele alınmıştır.

Araştırma sonucunda ele alınan eserdeki askeri rütbe terminolojisi çerçevesinde 20 terim çıkarılmıştır. Ana kaynak olan Behramoğlu’nun ‘Yüzbaşının Kızı’ çevirisinde 5 sözcük tam anlamıyla çevirilmiştir, yani sözcük sözcüğüne çeviri yöntemi kullanılmıştır. Bir sözcük harf çevirisi yoluyla (transliterasyon); 14 sözcük eşdeğer kelime bulma (uyarlama ya da adaptasyon) çevirisi yoluyla tercüme edilmiştir.

Bu bağlamda şöyle bir sonuç ortaya çıkmaktadır; söz konusu dönemde Rusya’da kullanılan rütbelerin bazıları Türkiye’de karşılık bulmamaktadır. Dolayısıyla tercüman bu tür rütbeleri, yukarıda belirlenen çeviri yöntemlerini uygulayarak Türkçeye çevirmiştir.

Kaynakça | References

1. Mankov A.G., Rossiyskoye zakonodatel'stvo X-XX vv.: v 9 t. T.4., Zakonodatel'stvo perioda stanovleniya absolyutizma. M., Yuridicheskaya literatura, 1986. 512 s.
2. Mustafayev E.M.-E., Büyük Rusça-Türkçe Sözlük, Moskva, Russkiy Yazık, 1996. 1022 s.

3. Puşkin Aleksandr S., Romani i povesti (Kapitanskaya dočka). Moskva: "Pravda", 1981. 448 s.
4. Puşkin Aleksandr S., Yüzbaşının kızı, Çev. Ataol Behramoğlu, İstanbul, Türkiye İş Bankası Yayınları, 2014. 119 s.
5. Shepelev L.Ye. Chinovnyy mir Rossii. XVIII — nachalo XX v. Spb, 2001. 479 s.
6. Shepelev L.Ye. Otmenennyye istoriyey. Leningrad: "Nauka", 1977. 155 s.
7. Türkçe Sözlük, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 2005. 2244 s.
8. Volkov S.V. Russkiy ofitserkiy korpus — VI — Voyennyye chinovniki — Status i sistema chinov 'Tabel' o rangakh. M.: Voenizdat, 1993. 368 s.

Сведения об авторах

Галютдинова Луиза Михайловна,

Старший преподаватель

Казанский федеральный университет

gluiza@mail.ru

Кызылкая Зия Хайдаровна

zilyakizilkaya@gmail.com

Information about the Authors

Luiza M. Galyautdinova

Senior Lecturer, Institute of International Relations

gluiza@mail.ru

Zilya Kh. Kizilkaya

Senior Lecturer, Institute of International Relations

zilyakizilkaya@gmail.com

Информация о статье

Поступила в редакцию: 25.09.2025

Одобрена после рецензирования: 02.10.2025

Принята к публикации: 10.10.2025

Information about the article

The article was submitted 25.09.2025

Approved after reviewing 02.10.2025

Accepted for publication 10.10.2025